

otrpnilo, onemelo. Siv somrak je zabrisal daljne gozdove, nato bližnje. Potem je vse uto nilo v neprozorni kopreni kakor v dimu. Ljudje, ki so šli iz cerkve domov, so bredli po petdesetih stopinjah do gležnjev ...

Takrat je bil vstal na pot Erazem Wassermannov v Kranju iz tegobe po Juti in Gertrudi. Šel je v zime in snegove. Njegov težki meč je rezal bridko gaz ob njem. Med Britofom in Brdom je mladee zašel in iskal dolgo. Pod mrak so mu grajski psi povedali smer. Obrnil se je v levo. Tegoba se mu je jemala v pesem ljubezni: »Es ist ein Schnee gefallen ...« Ustrašil se je sam svojega glasu in onemel. Ob prvem mraku pa je vzšel srečno na Brdo.

IZ ZBIRKE »ZEMLJA«.

STANKO MAJCEN.

MLINI.

Mlini, mlini!
Zvenec, hreščeč,
po starosti,
po kreposti,
žito drobe, koruzo hrustajo
in žejno pomakajo v močo čeljust.

Kadar nam noč upihne luč,
tam mlini zapored stoje:
mlini meljejo življenje,
mlini meljejo čas.
In čujemo, ko meljejo življenje,
in čujemo, ko meljejo čas.
Debelo se siplje, tenko leti,
med vročima kamnoma se drobi,
užiga se, gasne,
vrti, vrti
in pada v prah.

O življenje,
o čas!
O mlini, mlini ...
Oličijo fižol za jutri,
pometejo lupino.
In v tihi krog
pogleda Bog
vseh dobrih znancev.
Na vas, na nas
spusti se lok
in svetlih nog
zbor séde nanj izbrancev.

NJEN GROB.

Njen krik gre od griča do griča,
v hram vsak se zapiči vik.
Odpro vrata: mesec stoji,
blatno gaz srebri,
prazno.

Zamaje se luč, zasvira v svislih,
napno se rože zaves.
Čuden veter preišče vse kote,
obvoha predale, obrne omote
in — prazno.

Zacvili pes. Zarožlja veriga.
V mehkem vrbovju se vzgane obraz.
Za mesecem prepotuje dvorišče,
pogleda v hlev, prešumi listnjak
in — prazno.

Prešteje rute, pospravi kučme,
prestavi pod posteljo čeveljčkov par.
Še vroča nategne rjuhe, vroča ...
»Ne strmite, otroci, spite!
Jaz sem, jaz ...«

ROŽNI GRUNT.

Rožni grunt je že onstran sveta,
bela na rožnem nebu cerkvice.
Nikdo ni bil tam.
Nihče ne ve
po skritih poteh,
po strmih robeh
do cvetja,
do petja,
do pravljice cerkvice v rožah.

Zagrebli so mamico Julko.
»Kam je šla?«
»Na rožni grunt.«
Dobili so sestrico Julko.
»Odkod je prišla?«
»Z Rožnega grunta.«

Le starec, ko leže vznak,
zavi je oči, zatuli v mrak.
Boji se, boji pretežkega ila —
še kamen na grob tišči!
On ne vidi Rožnega grunta,
blazen le tiplje v noč iz noči.

LAN.

Lan, lan,
modri lan,
gladi te veter,
sonči dan.

Oblak pa debel stoji,
razpiha se, zagrmi —
in varno prejadra
modro plan.

Lan, lan,
na vero, na upanje
posejan!

Še bom trla,
še bom prela,
v snežnih rokavcih
za mizo sela.

Pa se vstopi seljan,
tisti z Gorec, nosan:
Tako in tako
in dober dan.
In sem in tja menca,
naprej in nazaj vesla,
razpiha se, zagrmi —
in varno prejadra
modro plan...

VRH.

Hram, hram,
kot pod čistim steklom tam,
šumeč, svetel.

Sonce orgla v višini,
bučé slapovi luči,
mesec po strmini
vozi prazne oči.
Zvezde se tro, sto glasov,
črički pojo, sto rodov,
v drevesa šviga sok
in mavrica lok na lok
na biserno seda roso.

Kedaj zalaja volk samota,
v gluhi lozi,
kedaj zapleše mesec slepota
v leščeči vozi...

Le črička ni strah.
Vrta in svira v pokoj prostranstva,
srébrn sveder,
srébrn prah škropeč v brezdanja neznanstva.

In hram.
Kot pod čistim steklom tam,
šumeč, svetel.

CMUREK.

Priziblje te čoln lehak
mimo skale, v zeleni mrak.

Vekovito skala štrli,
grad v soncu obrača oči.

Gospoda je to »zu Mureck«,
ob vodi, v temini smrek.

Gospoda, valpti, bič...
Krivil se hrbèt, vil kmetič.

Še iz pluga je režal žig
»von Mureck« in »siebenzigh«.

Je tlaka žgala dlan,
krvava smejala se plan.

So sikala dekleta,
pripaljena, pripeta

na stopo, obroč...
In tajna zabava za noč.

Je pesem pela: molk!
Požrlo srce golk.

Zdaj ziblje te čoln lehak
mimo skale, v ta zlati mrak.

Vekovita se skala drobi,
slep grad obrača oči.

Dehteča je plan, sladka paša
in zemlja naša, naša.

ČAKAŠ ME.

Čakaš me.
V sladkem snu
roma ti dete po zlatih poteh.
Ti greš ž njim.
Brez miru
bega ti pôgled po lehah, logéh.

Čakaš me.
Bije dež
šipe in sence nama vsevdilj.
Kam čez rob
strmi speš?
Tuj je i meni cilj.

Tu sem ostal.
Ne morem stran.
Šla je na pot le misel moja.
Gosta je noč,
mokra plan —
bo se li vrnila?

Tu sem ostal.
V sladkem snu
roma ti dete v ta zlati dan.
Pojdi za njim!
Svet je na dnu
z zvezdami posejan.

ZEMLJA.

Zapisano stoji:
»Se boš vrnil domov
nag in ubog
in brez birača.«

Pa bom šel,
potrkal na hram:
K vam, k vam!
In se bo hram odpri
in se ne bo nihče ozrl
in legel na postelj bom svojo.

Pa ne bom več vstal.
Bom pal, bom pal,
kjer sto jih leži že.
Bliže, bliže
se stisnimo,
niže, niže
poležimo,
kjer sto jih leži že!

Prižgejo luč,
opravijo živino.

STEKLAR ŠIMEN.

FRANCE BEVK.

Bil je jesenski podvečer. Silen veter je zavil celo pokrajino v gost prah, nato se je ulilo neurje čez vsa polja in griče kot bi Bog pokončaval Sodomo in Gomoro. Drevje se je vilo, kot bi se hotelo odtrgati in bežati, a je stalo trdno v koreninah kot Lotova žena. Ljudje so bežali v hiše in risali svoje obraze na šipe pol v grozi pol v začudenju. Zakaj lepa je taka narava in polni človeka z veličastvom.

Prve debele kaplje so mi udarile na pleča, ko sem stopil v gostilno. Pravkar so prižgali luč in zagrnili okna. Izba je imela podobo visokega trapêca z ognjiščem v kotu; ob steni je bilo par miz; zakajen nizek strop in temne stene so tiščale v sredo, kot da se hočejo porušiti, a se niso premaknile.

Ob ognjišču je sedela gostilničarka in dojila odraslo dete, ki se je igralo z njenimi nedri, ki jih ni skrivala. Stara ženica je molila sedé na majhni pručici in se ob vsakem sunku dežja v okna prekrižala znova. Krčmar je pestoval majhno punčaro na kolenih, ki je grabila psa na stolici. Pri sosednji mizi sta si sedela dva človeka nasproti in pila vsak zase.

Prvi je bil majhen, širok, starikav, poln gub po obrazu, ki so se mu neprestano pačile v smeh in ga delale pretirano dobrodušnega. Pil je pomalem, kapljo za kapljo, kot da hoče neizmerno podaljšati užitek kupljene pijače. Drugi je bil visok, suh, rdečelas, brez smeha in gostobeseden; pil je naglo, zduškoma, enako kot je govoril. Njegove oči so bile krvavo obrob-ljene.

Že ko sem vstopil, sta bila v živem pomenku. Vendar je rdečelasec za hip prenehal in porabil to priliko, da je pil. Možiček pa se je smejal vame. Nazadnje, da bi imel kaj reči, je pritrdil:

»Da, tako je...«

Rdečelasec me je pogledal, nato je z važnim poudarkom pokimal z glavo: »Ali ni res tako? Da bi tako ne bilo, bi danes... Eh, kaj! Samo par besed. Le ena črka bi bila zadostovala...«

Možiček je zopet prikimal. Po kratkem molku, ki je bil obema nadležen, je stegnil rdečelasec kazalec desne roke in ga postavil kvišku.

»Marko,« je dejal. »Marko, ali sem ti pa povedal vse od konca do kraja, kako je bilo? Ali sem ti povedal?«

Marko je smeje se prikimal. Vendar je dejal: »Ne vem, če si mi vse povedal.«

»Šimen,« je dejal krčmar. »Vsak večer slišimo trikrat. Povej kaj drugega.«

Šimen je zamahnil z roko, ne da bi se ozrl, z enim očesom je poškilil name, z drugim je pomežiknil Marku.

»Ne vem, če sem ti vse povedal. In če sem ti povedal, ali si razumel? Težko je raz-

»Ljubi, ljubi!« je hotela ona; on pa se je rahlo otresel njene sladke usiljivosti in sedel h knjigi. Sedla mu je nasproti. Njegov meč je ležal na mizi med njima. Tako sta bedela nemo, dolgo v noč. Proti polnoči ju je zdramil učitelj Dachs.

* * *

Učitelj je stopil k spečemu bogovcu in mu posvetil v obraz. Agata je stala za učiteljem in je vzdihnila:

»Kako je lep!«

»Lep?« se je ozrl učitelj strmeče po njej in jo jedva prepoznal. Ker pa je bil star in izkušen, jo je pregledal, pokimal z medlim nasmehom in dejal.

»Kako bi bil grd človek, ki je videl smrt? Tudi ti boš dvakrat cvetela, ko jo boš videla.«

Deklica je prebledela in vprašala plaho: »Zakaj govorite o smrti?«

Ni odgovoril. Zato je odstopila in se obesila rahlo Erazmu za roko. Učitelj pa je bridko motril nezavednega bogovca in mrmral temno. Ni bil popolnoma trezen.

»Spiš, Baertl. Prav. Saj nimam najboljših vesti, da bi ti jih moral povedati. Le to me skrbi, kako bo jutri s teboj. Dein Stärk in Gottes Handt. Da boš vztrajal do zadnjega, si obljubil. Zares, prav po besedi si odlašal do zadnjega. Sodca si pričakal in bojce.«

Kimal je z glavo in govoril kakor prej: »Spi, Baertl, to noč še smeš. Toda jutri bo treba na pot. Karlovec ni blizu in Zrinski so daleč. Kako boš dohodil? A da bi vsaj vedel, kam te skriti za silo v teh zimah, pa ne vem. Vem, pa se ti bo grajalo. V svinjaku pri obnožnji na Beli.«

Stopil je k mizi in vprašal, ali je še kaj vina. Erazem mu je ponudil poln vrč. Učitelj je pil dolgo. Potem je menil proti mladeniču.

»Hrani s pijačo. Potrebna nam bo.«

»Ne pijem!« — se je uveljavil Erazem. Učitelj je zopet stal ob bogovcu in govoril:

»Pri obnožnji v svinjaku, sem rekel, Baertl, če se ti grajalo ne bo. Druge strehe ne vem. Pa se ne pohujšuj nad menoj. Vsaj pred vozo te otmem. Ponesem te, če treba, kakor mati hlapčiča v plenah. Na Beli te ne bodo iskali. Za Brdo pa si je baron že umil roke.«

Prestal je za trenotje. Nato pa je vprašal čudno živo, iz svoje dobre volje: »Morda ti ni prav tako? Kakor hočeš. Imaš še drugo pot. In do jutri imaš čas. Umri!« Agata je zastokala od bolečine.

»Ne nori,« je menil učitelj, »ali sem rekel, naj umre. Ne boj se zanj. Orožniki ne umirajo v spanju in nemi. Umirajo v boju. Pa še tedaj kličejo pred smrtjo svoje matere. In Baertl je še ni.«

Zopet je pil. Omočen se je nato sesedel za mizo. Že dremaje je rekel: »Preden se zdani, me zbudita, da pojdem v Kranj. Komisarji so v mestu, ki je vse polno žalostnih obrazov. Tudi prosjakov se je nateplo na vsak vogal. Vsi krmežljavi so. Naj vidijo komisarji in sveti Ljubljčan vsaj enega, ki bistro gleda in ni žalosten. Johannes Dachs bo taisti. Pa za noge naj ga obesijo, če ga bodo pogodili, da je.«

»Bogovčev Ulises,« se je trudno nasmehnil Erazem. Sedel je zopet za knjigo in bral. Onstran je sedela Agata. Erazmov meč je ležal na mizi. Meč, prečudni hlapčič, gol in brez plen, med možem in ženo z nespočito krvjo ... sam, sam, bridek ... In le še zunaj v polju razpelo otročnic je še samotneje in bridkeje trpelo v temi in laježu volkov, ki so se bili zatekli od koroške strani v gozdove za Brdom ...

IZ ZBIRKE »ZEMLJA«.

STANKO MAJCEN.

MURSKO POLJE.

Tam so trgi, tam so mesta,
v čistem soju sonca so,
čoln lehak te ziblje v vodi,
zlata vse do konca so.

In bogastvo in brezdelje,
tuj in blagovit to rod,
ponedeljki so nedelje
in prosjak gospod.

Čoln lehak te ziblje v vodi,
v čist vtaplja se pokoj,
čisto tone leto v vodi,
nagne zlat se sad in soj ...

GOSTU.

Visoka jesen,
čista do zvezd,
230 po jabolkah dišiš, po senu.

Kdor blodiš leden
sred križev, sred cest,
pod streho, pod varno, na senu!

Že dalj se jasni,
že sad rumeni
in polni sta kašta in skrinja.
In vince sladko
iskri se gorko
med brateci, drugovi, svetinja.

Pokloni gospé
se obilice te,
darov nje ne zametuj mi!
Čistih je rok
natočila obrok,
za sladko bogastvo glasuj mi!

IZ HLADNE KAMRE PRINESO.

Iz hladne kamre prineso
okrogle roke okrogel kruh.
Molijo. Lomijo.
Dobro je.

Zvon razgiba tihoto,
vas se nagne v mrak.
Ko senca visoko
zdaj topol plane v zrak.
Stoji, stoji
in se vrti na vse strani
topol orjak.

Kliče smrt, viče smrt
in stiska srca.
Mesec, čez vrt razlit,
srébrna seje zrnca.
Zibaje se zdaj grič zdaj dol prikaže
v svečavi lune,
zibaje se zvezdice straže
opotekajo v noč, čez tomune.

OBRAZI. CIRIL JEGLIČ.

PIŠKA.

(Mladi, radovedni Zori v spomin.)

Premilostna grajska gospa ljubijo pse
in imajo Buca, gospod Futschikati
se radi poigrajčkajo z mucami, z
debelimi, veselimi, in Flora, grajska teta,
so kar do solz zaljubljeni v Peterčka, brka-
tega, ki je mucast in piha in je ljubosumen
in v svedre repčik zavija ko sam škrat.
Hej, a stari vrtnar Vavrička ima piško,
oj, nedolžno, majceno piško, da mu dela

kratek čas! Zares fletna je ta piška in sam
Bog mu jo je poslal.

Je bilo že čez polnoč pa je šel Vavrička,
da pod kotlom na ogenj pogleda, ko so
tako strupene te zimske noči. Ledene sveče
nič dobrega ne obetajo in lovci, ki so videli
v Gozdiščih že medveda, ki je prilezel iz
brloga, prorokujejo, da bo še huda zima.
Kurjava pa nič ne zaleže; komaj za štiri
ure še strpi gorkota, potlej pa, in še preden
jutro napoči, že rožice-ubožice v cvetlič-
njaku kar drgečejo in jedva dišejo. Va-
vrička pa tudi že nekam težko vstaja sredi
noči; oh, kaj bo, kaj bo? Ježešmarija! in
ti čepi na pragu pred cvetličnjakom, drob-
čkana in uboga, ter se že kar trese od
samega mraza.

»Sirotka, piška moja, kaj ti pa je, da tu
čepiš?«

Malko je zganila z glavico, rekla: »Kok,
kok!« in ga tiho, žalostno pogledala.

»Ja, seveda te zebe, živalca nespametna,«
jo je sočutno pokaral, »ampak kam te je
radovednost gnala, da si se šla potepat,
kaj? To ni lepo, ko si še tako mlada, da
ponočuješ! Glej, druge kurice in purice že
toplo spančkajo — e, kar povej, zakaj pa
nisi šla v tisto izbico nad svinjakom? Saj
si naša, ne?«

Vzel je ubožico v naročje in jo je spoznal
po nožici. Nak, graščinska ni in oskrbni-
kova tudi ne! Oskrbnikove piške nosijo
prstan na nožici. Odkod se je pa potlej
zatekla v ta samotni vrt?

Ona je pa še bolj žalostno in bridko po-
vedala: »Kok, kok gre meni na jok! Usmili
se me, če imaš kaj srca!«

»O, kar brez skrbi, kokodajček moj,« je
nato dejal stari Vavra, »bomo pa že kako
naredili! Če si kaj pridna in marna, kaj?«
»Kok!« je zdrhtela piška.

In jo je nesel v cvetličnjak, kjer je v topli
soparici dehtelo po vaniliji, jegličih in
vijolicah, po zelenju in cvetju.

»Potlej pa že, če si pridna! Ti bom kruhka
prinesel, če si kaj lačna, le počakaj, in ti
bom na mahu postlal, da boš med rožicami
spančala ko prepelica v cvetoči detelji. Oh,
seve, ker si pridna, srček moj! Veš, pa sem
nekoč imel ježa, sila hvaležen je bil ta jež.
Tam na kompostišču je revček prezebal
in mrl od lakote, ker ni bilo ne polžev ne
mrčesa. No, pa sem ga vzel v rastlinjak,
da bi miške lovil in črviče hrustal, kajti

BALADA.

TINE DEBELJAK.

Jezero buči med gorami.
Čolnar vesla z bolnimi rokami,
z mrtvimi očmi bega nad vodami.

Iz globin kot zvon potopljeni zvoni...
Čolnar vztrepeče — vesla zadrži —
Iz globin kot zvon potopljeni zvoni:

— Brez smeha begati, dragi, je hudo!
Vkradla sem ga, ko si me pahnili v vodó!
Če hočeš smehljáj, me poljubi na oko. —

Čolnar se nagne prav nad vodó in oči.
Iz globin kot zvon potopljeni zvoni...
Iz globin čolnar se mrtev smeji...

ČRNI DIJAMANT.

MIRKO PRETNAR.

Samotno je jezero in jaz samotar ob njem
stojim;
gledam v dalje in molčim.
Z onega brega sem me pozdravlja solnce.
Da bi bilo med menoj in njim
le jezero in gora!

ZEMLJA.

STANKO MAJCEN.

POŠTA.

Kaplje mojega srca
in kaplje tvojega srca
na eno nit nanizane.
Kako to v burji trepetaj,
prijema se in kliza...

Kot ptičke so na žici
o črne kaplje te.
Se poti križajo,
se žice nižajo
in z burjo trgajo se za oblak.

Hite, hite to eno pot,
ne morejo zaiti,
med srcema na drogih,
med srcema na drogih
ne morejo zgrešiti.

ODISEJ.

Kedaj te ugledam, streha v dimu,
streha, ki dež od nje kaplja?
Streha pod zvezdami,
streha nad dobro mislijo?

Na podboj naslonjena,
ž njim na roki,
meri svetlobo časa s pogledom,
korak daljine s srcem,
utrip bližine ji duša dá.

Je ogenj zaneten,
prasketa;
kot natrkljan
stebri se dim v višavo.
Komu li mar, da sivé telesa neba,
kalé se zvezdne poti
in mesec skozi »bukovo dušo«
moten preliva svoj motni sij!

Toplo je,
po slivah diši
(suši se zvesti sad)
in nad pepelom pripravljena pruka.

Sédimo!
— Pa saj si ti sama,
ti in on:
pravkar še duh,
izbljut, zgoščen,
sámo gledanje v daljavo,
čakanje sámo,
brezupno, tja do roba zarje...

Sédimo!
Večerja vre
— ne druge bluže!
Naj ti vidim do golobic,
do rdečekljunih golobic v zavetju...
In pokaži ga,
prigretega kot v gnezdú,
prižetega, pripetega
na tisto srce žensko:
Njega!

STARA PESEM.

Solnce, mesec, zvezde
zibelko obkrožajo.
Zibelka, o vedno manjša,
mož, o vedno večji.

Z brado govoriš,
iz oblakov misliš...
Zibelko pa še obkrožajo
solnce, mesec, zvezde.